

Н. Булик «Львівська археологія XIX — початку XX століття: дослідники, наукові установи, музеї»

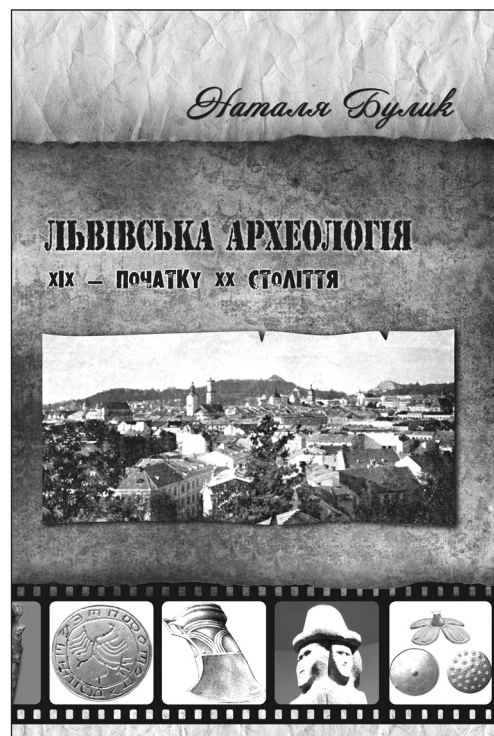
Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; Львівський інститут економіки і туризму, 2014. — 304 с.

Важливою рисою становлення вітчизняної археології новітнього часу стала зацікавленість власним минулим. Вивчення історії/історіографії археології, невід'ємної частини дослідницького поля археологів, сприяло напрацюванню низки тематичних збірників (Охотников 2010; Історія археології 2012; Історія археології 2013; Наукові студії 2013) та монографічних публікацій (Колеснікова 2007; 2012; Черненко 2007; Охотников 2010; Терський 2010; Ситник 2012). У 2014 р. коло фахових видань збагатилося завдяки дослідженню, присвяченому актуальній темі — становленню археології як науки на теренах Галичини у контексті інтелектуального середовища Львова.

Автор цієї праці Наталя Михайлівна Булик — кандидат історичних наук, науковий співробітник відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича — відома у науковому співтоваристві як фахівець із біографістики, інституціональної історії археології Східної Галичини XIX — початку XX ст., знавець формування археологічних колекцій в музеях і наукових установах Львова. Монографія, яка стала результатом багаторічної кропіткої роботи у музейних, архівних, академічних закладах України і Польщі, є показовим прикладом антропоцентричного розгляду зародження й розвитку археології як науки в інтелектуально-урбаністичному середовищі, вдало поєднаного з формально-інституціональним підходом. Водночас у дослідженні представлено регіональний вимір становлення спеціальної дисципліни в контексті загальноєвропейського розвитку гуманітарного і природничого знання.

© Н.С. АБАШИНА, А.С. ЯНЕНКО, 2015

Структуру роботи підпорядковано цілком слушній для Східної Галичини періодизації розвитку археології, запропонованій сучасним польським дослідником Я. Лехом, коли історія науки розглядається через призму доби романтизму, позитивізму і культурно-історичної школи. Разом із тим Н. Булик наголошує на умовності будь-якого чіткого поділу, співіснуванні романтизму і позитивізму не лише в межах регіону, міста, чи наукової установи, а й у поглядах однієї людини, науковий світогляд якої поступово трансформувалася під впливом зовнішніх та особистісних факторів.

Перший розділ монографії пропонує читачу ознайомитися із сучасними історіогра-

фічними концепціями археологів. Автор обґрунтовує вибір періодизації, окреслює основні вияви романтичної, позитивістичної та культурно-історичної парадигм на теренах Галичини XIX — початку XX ст., характеризує культурно-просвітницьке урбаністичне середовище, яке стало тлом становлення науки про старожитності.

Окремі розділи присвячено трьом хронологічним етапам становлення археології у Львові. Особливий акцент зроблено на постатях дослідників та їх відносини. Зокрема, Зоріана Доленги-Ходаковського, Жеготи Паулі, Юзефа Максиміліана Оссолінського, Генрі Любомирського, Володимира Дідушицького, Івана Вагилевича, Якова Головацького, Антоні Шнайдера, Антона Петрушевича, Ісидора Шараневича, Войцеха Дідушицького, Людвіка Цвіклінського, Олександра Чоловського, Іларіона Свенціцького, Михайла Грушевського, Богдана Януша, Володимира Гребеняка, Яна Чекановського, Кароля Гадачека, Йосипа Пеленського, Ярослава Пастернака та багатьох ін. На сторінках монографії подано не лише факти наукових біографій, але й відтворено об'ємний емоційний образ інтелектуалів Львова. Знайшла місце у дослідженні інформація про особисті та професійні конфлікти між дослідниками (М. Грушевський — Хв. Вовк, І. Шараневич — А. Петрушевич, К. Гадачек — В. Деметрикевич), дружню підтримку (А. Петрушевич — І. Свенціцький, Л. Цвіклінський — К. Гадачек), а також поведження й звички археологів, курйозні моменти з експедиційного життя XIX — початку XX ст.

Вдале поєднання антропоцентричного та інституціонального підходів дозволило Н. Булик детально представити читачеві науковий Львів XIX — початку XX ст. у всьому різнобарв'ї його установ. Належне місце у монографії знайшли музейні заклади (Оссолінеум і музей Любомирських, музей Дідушицьких, музей Ставропігії, Музей Народного дому, Національний музей, Музей НТШ), науково-дослідні й науково-освітні організації (Ставропігійський інститут, Крайове археологічне товариство, НТШ, Львівський університет), пам'яткоохоронні інституції (львівське відділення Центральної комісії охорони пам'яток, гроно консер-

ваторів і кореспондентів Східної Галичини тощо).

Дослідниці вдалося простежити вплив зовнішньо і внутрішньополітичних чинників на становлення археології у Львові. Наголошується на певних розбіжностях у функціонуванні польських та українських інституцій та їхніх представників. У монографії аргументовано доведено, що українські археологи віддавали перевагу дослідженням давньоруських пам'яток, що було зумовлено власне політичними і національними потребами.

Наголосимо на цінності численних ілюстрацій. Портретний ряд вчених, фотографії й малюнки артефактів, виявлені львівськими дослідниками, пейзажі й види археологічних місцезнаходжень, інтер'єри та екстер'єри інституцій, фотографії музейних експозицій, фрагменти листування вчених, титульні аркуші друкованих видань провідних археологічних установ, а також важливих публікацій того періоду яскраво підкреслюють ключові моменти викладу.

Фрагментарність існуючої джерельної бази у деяких випадках дозволила лише побіжно окреслити окремі аспекти історії львівської археології, зокрема, розвиток і трансформацію методики польових археологічних досліджень у Галичині. Перспективними для подальших історіографічних досліджень залишаються каталогізація та картографування археологічних пам'яток, які вивчалися львівськими науковцями XIX — початку XX ст., хоча у попередніх публікаціях Н. Булик містяться карти археологічних пам'яток заходу України, досліджених у період початку XIX ст. — 1875 р. та 1875 р. — початку XX ст. (Булик 2006, с. 302, 311—313).

Втілений у життя авторський задум — персоніфіковано-інституціонально представити Львів як осередок археологічних студій протягом XIX — початку XX ст. та простежити еволюцію польових і «кабінетних» досліджень на теренах Східної Галичини — зацікавить широке коло читачів, як археологів, так і інших спеціалістів-гуманітаріїв, що студіюють питання становлення науки й інтелектуальних співтовариств на теренах України, функціонування й розвитку інтелектуальних мереж та урбаністичного середовища.

Н.С. АБАШИНА, А.С. ЯНЕНКО

- Булик Н.* З історії археологічних досліджень у Східній Галичині в XIX — на початку XX ст. // МДАПВ. — 2006. — Вип. 10. — С. 298—317.
- История археологии: границы и принципы субдисциплины: Материалы круглого стола 26 сентября 2012 года в рамках II-й Международной конференции «История археологии: исследователи и научные центры (к 165-летию со дня рождения Ф.К. Вовка)».* — К., 2013.
- Історія археології: дослідники та наукові центри.* — К., 2012. — (Археологія і давня історія України, вип. 9).
- Колеснікова В.А.* Вікентій (Чеслав) Хвойка. Сторінки наукової біографії. — К., 2007.
- Колеснікова В.А., Чернопол І.В., Яненко А.С.* Музей (Кабінет) Антропології та Етнології імені проф. Хв. Вовка. — К., 2012.
- Наукові студії / Історико-краєзнавчий музей м. Винники.* — Львів; Винники, 2013. — Вип. 6.
- Охотников С.Б.* Археология в Одессе. — Одесса, 2010.
- Ситник О.* Археологічна наука у Львові: перша половина XX ст. — Львів; Жешув, 2012.
- Терський С.В.* Історія археологічних досліджень та історичного краєзнавства Волині. — Львів, 2010.
- Черненко О.Є.* Археологічна колекція Чернігівського історичного музею імені В.В. Тарновського (1896—1948 рр.) // Скарбниці української культури. — Чернігів, 2007. — 9 (Спецвип. 1).

Надійшла 16.12.2014